

Шинкаренко Інна Олександрівна,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидат
психологічних наук, доцент

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФАЙЛІНГУ В ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО ОПИТУВАННЯ

Як доводить практика, неможливо зрозуміти глибинні мотиви злочинної поведінки без якісного дослідження психології особистості, мотивів та психологічних механізмів, соціально-психологічних явищ та процесів. Тому однією з проблем психологічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності є методика складання психологічного профіля (профайлінга) як перспективного напрямку підвищення ефективності професійної діяльності правоохоронців [1, с. 148].

Аналізуючи низку робіт вчених у галузі оперативно-розшукової діяльності, криміналістики, юридичної психології та психології оперативно-розшукової діяльності слід виокремити провідні аспекти застосування профайлінгу в оперативно-розшуковій діяльності, а саме:

- складання психологічного портрету розшукуваної нестановленої особи, яка скоїла злочин (здійснюється під час збору оперативно-значущої інформації про дану подію);

- психологічне забезпечення виявлення недостовірності відомостей в процесі отримання оперативно-значущої інформації (психології брехні);

- реконструкція події злочину, яка здійснюється в процесі збору оперативно-значущої інформації про насильницький злочин, що скоєний нестановленою особою;

- профайлінгове забезпечення гласного та негласного сприяння громадян органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність [2, с. 167].

Успіх вирішення задач оперативно-розшукової діяльності визначається тим, настільки науково аргументовано, тактично вірно, відповідно до чинного законодавства проведені оперативно-розшукові заходи. Серед ОРЗ в практичній діяльності найчастіше застосовується оперативне опитування. Практично немає оперативно-розшукових ситуацій, де б оперативний співробітник не використовував оперативне опитування осіб, причетних до скоєння злочину.

Оперативне опитування являє собою спілкування з громадянами з метою отримання від них відомостей, необхідних для виконання завдань ОРД. Даний оперативно-розшуковий захід є багатоплановим заходом, що має організаційно-психологічний та етичний аспекти.

Оперативне опитування являє собою психологічну боротьбу двох осіб з протилежними інтересами. Науковим підґрунтям для розробки тактики оперативного опитування є досягнення наук, у тому числі і психології, що допомагають оперативному співробітнику розібратися у поведінці осіб, які приховують інформацію від правоохоронців.

У зв'язку з удосконаленням засобів і методів боротьби зі злочинністю, розвитком практики оперативних підрозділів визначається потреба у дослідженні оперативного опитування з урахуванням нових наукових даних на найбільш досконалому рівні.

Для удосконалення процесу одержання інформації під час проведення оперативного опитування, на наш погляд сучасному співробітнику слід набути навичок профайлінгу. Провідне методологічне посилання міститься в тому, що особа, яка скоїла протиправний акт відрізняється наявністю певних ознак зовнішності, документів, які є у неї та речей. Жести, міміка, голос, рухи очей – все це елементи системи, яка незалежно від бажання її власника інформує, коли людина хвилюється або обманює. Здатність «прочитати» подібну інформацію в людській юрбі, місцях масового скупчення людей дозволяє співробітнику-профайлеру у короткій проміжок часу виявити інформативні ознаки та оперативно прийняти рішення [3, с. 201].

У ході проведення оперативного опитування співробітник повинен орієнтуватися за двома напрямками:

- 1) прояв емоцій, що свідчить про агресивну спрямованість поведінки;
- 2) невідповідність поведінки, мови, жестів, фізіологічних реакцій.

Розглянувши перший напрямок, слід відзначити, що своєчасне виявлення замаскованих або прихованих емоцій, таких як злість, презирство, відраз, дозволить істотно забезпечити себе від вірогідності ушкодження. Навички профайлінгу у даному випадку дають змогу співробітнику підготуватися до протидії у небезпеці (стан особистої готовності, спеціальні засоби, зброя). Демонстрація співробітником здатності попередити загрозу та адекватно відреагувати на неї, в окремих випадках дозволяє здійснити профілактичний ефект ОРД, а також підвищує авторитет співробітника.

Другий напрямок є достатньо складним навіть для фахівців. При змішаному виді «профайлінгування-версифікація» (фахівець-профайлер та обладнання інструментального контролю стану людини) слід створити особливі умови та виділити значний час для отримання навіть попередніх результатів. Це є проблемою при підготовці одного виду фахівців. Проте для більшості співробітників, на наш погляд, немає необхідності набуття всіх знань, умінь та навичок у даному питанні [4, с. 189]. Пріоритетом має бути виявлення явних ознак – маркерів невідповідності. Факт їх встановлення в поведінці особи, яка

в розробці, дозволить співробітнику скорегувати напрямки роботи, тактичні прийоми оперативного опитування, що застосовується під час оперативно-розшукових заходів.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, слід сказати, що профайлінг набуває поширення не тільки в правоохоронній діяльності, а і в багатьох видах діяльності. Але на сьогодні бракує інститутів, які б ґрунтовно розробляли дану проблему та впроваджували її в практичну діяльність оперативних підрозділів. Тому першим кроком вирішення цього питання була б підготовка фахівців-профайлерів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання та введення до навчального плану підготовки курсантів спецкурсу з основ профайлінгу відповідно до фахової спеціалізації.

Список використаних джерел

1. Подільчок О.М. криміналістний профайлінг – реалізація вчення про особу злочинця. *Право і суспільства*. 2017 № 4 ч. 2 с. 148.
2. Дідковська – Бідюк М.В. Профайлінг профілактики протиправних дій. *Юридична психологія 2017*. № 2(21). С. 165 – 173.
3. Руть Ю.В. Мартинова Т.О. психологія профайлінгу: навчальний посібник. Київ. ДП Вид. дім «Персонал», 2018. 236 с.
4. Телійчук В.Г. Зінченко С.С. Щодо застосування профайлінгу оперативно-розшуковій діяльності підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України. *Юридичний бюлетень* Вип. № 12. 2020. С. 184–193.

Шульга Андрій Олександрович,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін та публічного управління
Донецького державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ПИТАННЯ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ НОЖІВ ЯК ВИДУ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ

Останнім часом досить нагальним постає питання щодо безпеки людини і громадянина в межах України. Небезпечні дії, щодо необ'явленої агресії Російської Федерації стосовно України суттєво підірвали безпекову складову держави. Особливе занепокоєння викликає неконтрольований обіг зброї серед населення України. Так, за результатами дослідження проведеного Центром безпекових досліджень «СЕНСС» щодо «Незаконного обігу і використання зброї в Україні у 2020 році» правоохоронними органами України було виявлено 1600 випадків незаконного поводження зі зброєю. В межах дослідження вивчалась інформація про події та статистичні дані, що